

соціально-репресивну функцію;

- *антропологічні концепції* (Демокрит, кіренаїки, Арістотель, Гельвецій, Сартр, Фромм), що виводять мораль з природи людини, трактують мораль як невід'ємну якість людини;

- *супранатуралістичні концепції* (Геракліт, Платон, Августин Блаженний, Фома Аквінський, російська релігійно-філософська традиція, Тейяр де Шарден), що виводять мораль з якогось трансцендентного джерела; у релігійних ученнях мораль представляється як дана в одкровенні божественна заповідь;

- ▶ В залежності від *інтерпретації ідеалу* розрізняються:

- *учення гедонізму*, згідно яким вищою цінністю і метою людини є задоволення, а тому всі обов'язки людини врешті решт підпорядковані її бажанню отримувати задоволення (кіренаїки, Д. де Сад);

- *утилітаристські*, або *прагматистські*, учення (софісти, Мілль, Франклін, Чернишевський, марксизм), згідно яким морально цінним є те, що служить певній меті, а людина повинна здійснювати корисні дії і прагнути до успіху;

- *перфекціоністські вчення* (Платон, Августин Блаженний, Спіноза, Соловйов, Бердяєв), згідно яким вищою цінністю є досконалість, а тому кожен повинен удосконалюватися в прагненні до ідеалу;

- *«гуманістичні» учення* (Шефтсбері, Шопенгауер, Фромм), згідно яким вищою етичною цінністю є людина, і обов'язком кожного є сприяння благу іншого.

Тема 2. Загальні моральні поняття

☑ Що таке ідеал?

Ідеал (від франц. *idéal*, лат. *idealis* – вигляд, образ, ідея) – *зразок, щось досконале, вища мета устремління*. Цим словом, з одного боку, називають вищий ступінь цінного або якнайкращого, завершений стан будь-якого явища. Це може бути тільки уявне, інтелектуально сконструйоване явище (наприклад, «ідеальний газ», «абсолютно тверде тіло»); але так можуть називатися і реальні події і явища (наприклад, «ідеальне рішення», «ідеальна колірна гамма», «ідеально виконане завдання»).

З іншого боку, ідеалом називають індивідуально прийнятий стандарт, який, як правило, стосується особистих якостей і здібностей. Право кожного – мати свій індивідуальний смак, а значить, і свій «ідеал». Проте етико-філософське розуміння ідеалу декілька інше. Тут на перший план висуваються універсальні основи людських міркувань, рішень і дій.

У специфічно етичному сенсі *ідеал* передбачає якийсь універсальний, тобто незмінний залежно від обставин, осіб, індивідуальних смаків стандарт. Ідеал – це:

- по-перше, найбільш загальне, *універсальне*, і, як правило, абсолютно моральне уявлення про благо і належне;
- по-друге, *образ досконалості* у відносинах між людьми або – у формі суспільного ідеалу – такого устрою суспільства, який забезпечує цю досконалість;
- по-третє, безумовний *вищий зразок* моральної особи.

Проблема ідеалу була поставлена Кантом у зв'язку з проблемою «внутрішньої мети». Ідеал, згідно Канту, принципово недосяжний і є тільки «ідеєю» *регулятивного порядку*. Він скоріше указує спрямованість до мети, ніж створює образ самої мети.

У Гегеля ідеал стає моментом дійсності, *образом людського духу*, що вічно розвивається через свої іманентні суперечності, долає свої власні породження, свої «відчужені» стани. Ідеал науки (наукового мислення) тому може і повинен бути заданий у вигляді